

JAMIYATDA MA'NAVIYATNING O'RNI

Firdavsiy Jololov Dilmurodjon o'g'li
Respublika Ma'naviyat va ma'rifat markazi
Buloqbooshi tuman bo'linmasi rahbari

Annotatsiya: Mazkur maqolada jamiyat taraqqiyotida ma'naviyatning tutgan o'rni, uning ijtimoiy ong, axloq, qadriyatlar tizimi va shaxsning shakllanishiga ta'siri chuqur tahlil qilinadi. Ma'naviyat jamiyatni birlashtiruvchi kuch, madaniyatning asosi va milliy g'ururni shakllantiruvchi omil sifatida qaraladi. Maqolada tarixiy, nazariy va zamonaviy nuqtai nazardan ma'naviy qadriyatlar evolyutsiyasi yoritiladi hamda ularni rivojlantirish yo'llari taklif qilinadi.

Kalit so'zlar: Ma'naviyat, jamiyat, axloq, qadriyat, ong, tarbiya, shaxs, milliy g'oya, ma'naviy muhit.

Ma'naviyat insoniyat hayotining eng muhim poydevorlaridan biridir. U jamiyatda kishilar orasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi, axloqiy va estetik me'yorlarni shakllantiruvchi kuch hisoblanadi. Ma'naviyat shaxs ongining, dunyoqarashining, qadriyatlar tizimining asosiy elementidir. Har qanday jamiyat o'z ma'naviy asoslariga suyanib, ijtimoiy taraqqiyot sari intiladi. Bugungi globallashuv davrida milliy ma'naviyatni saqlash va rivojlantirish masalasi yanada dolzarb tus olmoqda. Shu sababli, ushbu maqolada jamiyatda ma'naviyatning tutgan o'rni, uning asosiy vazifalari, shakllanish mexanizmlari va rivojlanish istiqbollari tahlil qilinadi.

Jamiyatda ma'naviyatning o'rni haqida gapirganda, bu masalani nafaqat falsafiy, balki tarixiy, madaniy, ijtimoiy va iqtisodiy nuqtai nazardan ko'rib chiqish zarur. Ma'naviyat (arabcha "ma'no" so'zidan kelib chiqqan bo'lib, ma'nolar majmuasi degan ma'noni bildiradi) inson hayoti, xalq va jamiyatning ajralmas qismi hisoblanadi. U moddiy hayot bilan yonma-yon yurib, insonning ichki dunyosini boyitadi, axloqiy qadriyatlar, e'tiqod, an'analar va o'zaro munosabatlarni shakllantiradi.

O'zbek jamiyatida ma'naviyat milliy o'zlikni saqlash, taraqqiyot va barqarorlikning asosiy poydevori sifatida qaraladi. Quyida bu mavzuni batafsil yoritamiz, har bir jihatni misollar, tarixiy faktlar va ilmiy mulohazalar bilan boyitib.

Ma'naviyatning Umumiy Tushunchasi va Jamiyatdagi Asosiy O'rni

Ma'naviyat inson va jamiyatning ruhiy negizini tashkil etadi. U nafaqat shaxsiy fazilatlar (halollik, mehr-oqibat, kamtarlik), balki jamoaviy qadriyatlar (adolat, hamjihatlik, vatanparvarlik) orqali namoyon bo'ladi. Ma'naviyat yo'q joyda insoniy faoliyat maqsadsiz va ma'nosiz bo'lib qoladi. Jamiyat rivojlanishida ma'naviyat muhim omil hisoblanadi, chunki u iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy muammolarni hal etishda asosiy tayanch bo'ladi.

O'zbek falsafasida ma'naviyat insonning botiniy qudrati sifatida ta'riflanadi. Masalan, "fano va baqo" tushunchalari orqali ma'naviyat inson hayotining ma'nosini ochib beradi: fano – vaqtinchalik moddiy olam, baqo esa abadiy ma'naviy qadriyatlar. Shu ma'noda, ma'naviyat jamiyatni moddiy va ruhiy muvozanatda saqlaydi, insonni o'z-o'zini tarbiyalashga undaydi.

Ma'naviyat Jamiyatni Birlashtiruvchi Kuch Sifatida

Ma'naviyat jamiyat a'zolarini birlashtirishda markaziy rol o'ynaydi. O'zbek xalqida bu qadriyatlar ota-bobolar merosidan kelib chiqadi: mehmondo'stlik, hurmat-ehtirom, katta-kichik tushunchalari. Bu fazilatlar odamlar o'rtasida ishonch va hamjihatlikni mustahkamlaydi. Masalan, o'zbek xalq maqollarida "Yaxshilik qil, yaxshilik top" yoki "Odam bo'lsa, o'ngida odam bo'l" kabi hikmatlar ma'naviy birlikni targ'ib qiladi.

Tarixiy nuqtai nazardan, o'zbek jamiyatida ma'naviyat milliy mustaqillik davrida yanada muhim ahamiyat kasb etdi. Mustaqillik yillarida fuqarolik jamiyatini qurishda ma'naviyat jamoatchilik nazorati va demokratik taraqqiyotning asosiy omili bo'ldi.

Ma'naviyat va Axloqiy Tarbiya

Ma'naviyat axloqiy tarbiyaning poydevoridir. Yosh avlodni vatanparvarlik, halollik va mehnatkashlik ruhida tarbiyalash ma'naviyatning asosiy vazifasi. O'zbek milliy axloqida boshqa xalqlarning qarashlari bilan o'xshashliklar mavjud, ammo o'ziga xos belgilar – masalan, oila va jamoa hurmati – ustunlik qiladi. Ta'lim tizimida ma'naviyat milliy qadriyatlar orqali rivojlantiriladi. Masalan, maktab va oliy o'quv yurtlarida "Ma'naviyat asoslari" fanlari orqali yoshlar milliy madaniyat va tarixni o'rganadilar.

Ma'naviyat va Madaniy Meros

O'zbek jamiyatida ma'naviyat milliy madaniyat, adabiyot va diniy qadriyatlar bilan chambarchas bog'liq. Alisher Navoiy, Ahmad Yassaviy kabi ulug' allomalar asarlarida ma'naviyat insonning ichki pokligi va kamtarlikni targ'ib qiladi. Tasavvuf falsafasi (sufiylik) ma'naviyatni jamiyatda tinchlik va barqarorlikka xizmat qiluvchi kuch sifatida ko'rsatadi.

Madaniy merosda ma'naviyat to'rt guruhga bo'linadi: shaxsiy, milliy, umumbashariy va diniy ma'naviyat. Jamiyat rivojlanishi bilan bu guruhlar o'rtasidagi aloqalar kuchayadi. Masalan, xalq og'zaki ijodi (ertaklar, afsonalar) va san'at (musiqqa, raqs) orqali ma'naviy qadriyatlar avlodlarga o'tkaziladi.

Zamonaviy Jamiyatda Ma'naviyatning O'rni va Muammolari

Globallashuv davrida ma'naviyat milliy o'zlikni saqlashda muhim rol o'ynaydi. Texnologiya va axborot oqimi kuchayganida, yoshlar o'rtasida ma'naviy qadriyatlar pasayishi xavfi mavjud. O'zbekiston jamiyatida ma'naviyatni yuksaltirish, yoshlarni barkamol shaxs qilib tarbiyalash dolzarb masala.

Zamonaviy tahdidlar – terrorizm, ekstremizm, narkobiznes – ga qarshi ma'naviyat tayanch bo'ladi. Ijtimoiy-ma'naviy muhit barqarorligini ta'minlash uchun oila, ta'lim va OAV orqali ma'naviy tarbiyani kuchaytirish kerak. Umumbashariy ma'naviyat esa zamonaviy millatlar taraqqiyotining zamini hisoblanadi.

Ma'naviyatning Ijtimoiy Barqarorlikka Ta'siri

Ma'naviy jihatdan sog'lom jamiyatda adolat, tenglik va hamkorlik ustuvor. Ma'naviyat ijtimoiy nizolar va mojarolarni kamaytiradi, "el-yurt hurmati" tushunchasini mustahkamlaydi. Jamiyat taraqqiyotida ma'naviyat millat taraqqiyotining asosiy omili bo'lib, inson fazilatlarini shakllantiradi.

Jamiyatda ma'naviyat insonlar o'rtasidagi hurmat, axloqiy qadriyatlar va milliy o'zlikni asrashning poydevoridir. O'zbek xalqining boy tarixi va madaniy merosi bu qadriyatni yanada boyitadi. Zamonaviy sharoitda ma'naviyatni yosh avlodga yetkazish va uni globallashtirish talablari bilan uyg'unlashtirish muhim vazifa. Ma'naviy yuksak jamiyat nafaqat hozirgi farovonlikni ta'minlaydi, balki kelajak avlodlar uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Ma'naviyatning jamiyatdagi roli haqida turli nuqtai nazarlar mavjud. Ayrim olimlar uni shaxsiy ongning bir qismi deb qarasa, boshqalar uni ijtimoiy hodisa sifatida baholaydilar. Aslida esa, bu ikki yondashuv bir-birini to'ldiradi. Ma'naviyat individual shaxs orqali jamiyatda ifodalanadi. Shu bilan birga, jamiyat tomonidan shakllantiriladi. O'zbek jamiyati uchun bu juda muhim, chunki tariximizda ko'p bora ma'naviy qadriyatlarga tahdid solingan, ammo xalqimiz ularni asrab qolishga erishgan. Bugungi kunda esa ma'naviyatni rivojlantirish zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanishni, ijtimoiy tarmoqlarni to'g'ri yo'naltirishni talab etadi.

Xulosa

Jamiyatda ma'naviyat ijtimoiy birlikni mustahkamlovchi, shaxsning kamolotini ta'minlovchi va milliy o'zlikni saqlovchi asosiy omildir. Uning rivoji bevosita ta'lim, tarbiya, madaniyat va ommaviy axborot vositalari faoliyati bilan chambarchas bog'liq.

Ma'naviy tarbiyani ta'lim tizimining barcha bosqichlariga chuqur integratsiya qilish.

Ommaviy axborot vositalarida milliy qadriyatlar targ'ibotini kuchaytirish.

Yoshlar orasida ma'naviy-ma'rifiy loyihalarni kengaytirish.

Oila, mahalla va maktab hamkorligida ma'naviy muhitni mustahkamlash.

Global madaniy oqimlarda milliy ma'naviyatni targ'ib qiluvchi platformalarni qo'llab-quvvatlash.

Adabiyotlar:

1. Ma'naviyat: asosiy tushunchalar izohli lug'ati. T.: G'.G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2010.
2. Ziyomuhammadov B., Ziyomuhammedova S., Qodirova S. Ma'naviyat asoslari. T.: O'zbekiston Milliy etiklopediyasidavlat ilmiy nashriyoti, 2000.

3. A.Sharma. A Decade Of Research On Moral Values: Trends And Insights. International Journal of Creative Research Thoughts, Volume 12, Issue 3, March 2024, ISSN: 2320-2882, www.ijcrt.org. pp-518-527
4. A.Sharma. A Decade Of Research On Moral Values: Trends And Insights. International Journal of Creative Research Thoughts, Volume 12, Issue 3, March 2024, ISSN: 2320-2882, www.ijcrt.org. pp-518-527
5. A.Sharma. A Decade Of Research On Moral Values: Trends And Insights. International Journal of Creative Research Thoughts, Volume 12, Issue 3, March 2024, ISSN: 2320-2882, www.ijcrt.org. pp-518-527
6. Schwartz, S. (2013). The role of values in social stability. Journal of Sociology, 49(2-3), 131-142. 5. Schwartz, S. (2013). The role of values in social stability. Journal of Sociology, 49(2-3), 131-142.